

جشن نامه دیاکونف

● سیروس نصراللهزاده

آموخت. در سال ۱۹۳۱ آموزگار جغرافیای فرزندان کارگران آمریکایی و انگلیسی در لندن گراد شد؛ و در دانشکده تاریخ دانشگاه لندن گراد، عربی را زیر نظر ن. و. یوشمانف (N. V. Yushmanov) آموخت. در سال ۱۹۳۳ که الکساندر پ. ریفتین (A.P. Riffin) بنیاد پژوهش‌های آشورشناسی و عبری را تاسیس کرد، دیاکونف از نخستین دانشجویانش بود. در سال ۱۹۳۳ بر اثر سخنرانی ۹.۹ ستروف (V.V. Struve) بدین نتیجه رسید که مطالعه تاریخ شرق باستان بدون زمینه فقه اللغه‌ای (لغت‌شناسی) بی‌حاصل است. از این رو، اکدی و سومری را زیر نظر ریفتین، عبری را نزد کامتسکی (I.G. Frank. Kamenetsky) و یوریسف (A.Yu. Borisov)، فینیقی و آرامی (همراه با تلمود بابلی) را زیر نظر یوریسف و عبری را از کراشکوفسکی (I.Yu. Krachkovsky) آموخت. وی در سال ۱۹۳۶ نخستین مقاله‌اش را چاپ کرد [در سن ۲۱ سالگی]؛ و در موزه آرمنیاز سرپرست مجموعه الواح [گل نبشته‌ها] شد؛ این مرحله برای او «دانشگاه دوم» به حساب می‌آید؛ آموزگارش بانو ناتالی فلیتینر (N. Flitiner) بود در سال ۱۹۳۸ در دانشگاه به تدریس تاریخ اکد و بابل و آشور پرداخت و مقاله‌های بیشتری منتشر کرد. در ۲۲ ژوئن ۱۹۴۱، [به علت جنگ] در تخلیه بخشی از موزه آرمنیاز کمک کرد و بعد از یک هفته خدمت به عنوان داوطلب آزاد در جنگ، دوباره در ماه جولای به کار تخلیه فراخوانده شد. در ۵ سپتامبر ۱۹۴۱ تا دسامبر ۱۹۴۵ به عنوان افسر در ستاد شمال به خدمت رفت و با درجه سروانی خدمتش پایان یافت. از سال ۱۹۴۶ تا ۱۹۵۰ زبان‌های اکدی، سومری، ادبیات خطوط میخی و تاریخ بابل و آشور را تدریس کرد؛ و از ۱۹۴۵ تا ۱۹۵۹ سرپرست مجموعه بابلی در موزه آرمنیاز شد. دکترایش را در سال ۱۹۵۹ برای کتاب سومر گرفت. در سال ۱۹۵۲ به خواست آکادمی علوم آذربایجان کتاب تاریخ ماد (History of Media) را نوشت. در سال ۱۹۶۳ در مؤسسه شرق‌شناسی (Institute Vostokoved eniya) آکادمی علوم درجه پروفیسوری اخذ نمود؛ و در همان سال به عنوان پروفیسور مهمان در مؤسسه شرق‌شناسی دانشگاه شیکاگو، سه ماه را در آنجا گذراند. در «بیست و پنجمین کنگره شرق‌شناسان» ۱۹۶۰، در مسکو، دبیر

جوامع و زبان‌های خاورمیانه باستان به افتخار
ایگور میخائیلویچ دیاکونف انگلستان - ۱۹۸۲
Societies and Languages of
The Ancient Near East
studies in honour of
I. M. Diakonoff
1982, EngLand

نام خانوادگی دیاکونف نامی آشنا در تاریخ شرق باستان، به ویژه برای ما ایرانیان در تاریخ ایران باستان، است. دو برادر، میخائیلویچ و ایگور، پژوهش‌هایی در تاریخ ایران باستان نموده‌اند؛ اولی در تاریخ ایران باستان - به ویژه دوره اشکانیان - و دومی، به طور خاص، در تاریخ ماد.

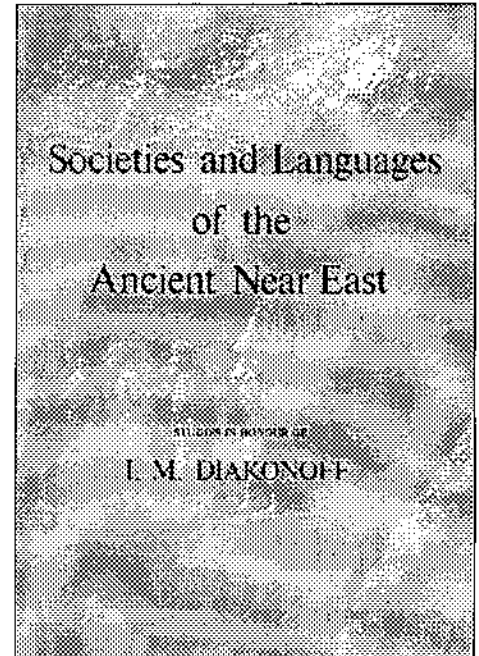
به پاس سال‌ها پژوهش و اندیشه در تاریخ و زبان‌های باستانی برادر کوچک‌تر، ایگور میخائیلویچ دیاکونف، شاگردان وفادارش و دیگر دوستداران و پژوهش‌گران این عرصه جشن‌نامه‌ای برای او اختصاص داده‌اند. در تهیه این جشن‌نامه بیشتر از دوستان نزدیک ایگور، دیاکونف و کسانی که موضوع پژوهش‌شان نزدیک به زمینه پژوهشی ایگور بود، به ویژه زبان و تاریخ اجتماعی، دعوت شده است. در زیر زندگی‌نامه دیاکونف، برگرفته از دیپاچه کتاب، آورده می‌شود:

ایگور میخائیلویچ دیاکونف (Igor Michailovitch Diakonofe) در ۱۲ ژانویه 1915، در پتروگراد (لنین‌گراد) سنت پترزبورگ، دیده بر جهان گشود. پدرش میخائیل الکسیویچ (M. Alexeyevitch)، تولد یافته در تمسک (Tomsk) سیبری، فرزند یک کارمند بانک بود؛ وی اقتصاددان بود و در سال‌های ۲۹ - ۱۹۲۱، با خانواده‌اش، به عنوان مدیر بخش مالی نمایندگی بازرگانی شوروی در نروژ خدمت می‌کرد. مادرش، ماریا، تولد یافته در تاشکند، فیزیک‌دان و دختر یک افسر توپخانه بود. برادر بزرگترش، میخائیل میخائیلویچ (۱۹۰۷-۱۹۵۴) پژوهش‌گر تاریخ و باستان‌شناسی ایران و مولف تاریخ ایران باستان^۱ است. برادر کوچک‌ترش، آلکسی، مهندس بود و در جنگ کشته شد (۳۰ دسامبر ۱۹۴۱). ایگور در سال‌های ۲۹ - ۱۹۲۸ دبیرستان را در اسلو گذراند. در ۳۱ - ۱۹۳۰ در لندن گراد انگلیسی و آلمانی را

◀ در تهیه این جشن‌نامه، بیشتر از دوستان نزدیک ایگور، دیاکونف و کسانی که موضوع پژوهش‌شان نزدیک به زمینه پژوهش ایگور بود، به ویژه زبان و تاریخ اجتماعی، دعوت شده است.

◀ دو برادر، میخائیلویچ و ایگور، پژوهش‌هایی در تاریخ ایران باستان نموده‌اند؛ اولی در تاریخ ایران باستان - به ویژه دوره اشکانیان - و دومی، به طور خاص در تاریخ ماد.

◀ دیاکونف در سال ۱۹۳۳ بدین نتیجه رسید که مطالعه تاریخ شرق باستان بدون زمینه فقه‌اللغه‌ای (لغت‌شناسی) بی حاصل است از این رو، اکدی و سومری را زیر نظر ریفتین، عبری را نزد کامنتسکی و بوریسف، فینیقی و آرامی، همراه با تلمود بابلی را زیر نظر بوریسف و عربی را از کراشکوفسکی آموخت.

کل این کنگره بود. در سال ۷۱-۱۹۶۹ در «در دفتر انجمن بین‌المللی مورخان اقتصاد» به عنوان نماینده شوروی انتخاب شد. او گروه خاورمیانه‌ای باستان در کنگره‌های پاریس (۱۹۶۷)، لندن گراد (۱۹۷۱) کپنهاک (۱۹۷۴) و ادینبورگ (۱۹۷۸) تشکیل داد. در سال ۱۹۶۲ عضو افتخاری «انجمن آسیایی سلفتی» (Royal Asiatic Society)، «انجمن شرق‌شناسی آمریکا» در سال ۱۹۷۳؛ «انجمن آسیایی» (Societe Asiatique) در سال ۱۹۷۶، و عضو افتخاری «مجموعه کتیبه‌های ایران» (Corpus Inscriptionum Iranicarum) در سال ۱۹۴۵ شد.

کتاب شناخت:

دو کتاب از بزرگ‌ترین آثارش در زمینه تاریخ اجتماعی و اقتصادی، یکی

Razvitie zemel,nykh odnosnii v Assirii, 1949 (=گسترش وضعیت زمین‌داری در آشور) و دیگری Obscestvennyi i gosudarstrennyi stroi drevnevo Dvurec, y: Sumer 1959. (=اجتماع و دولت در میان رودان باستانی: سومر) است.

دلبستگی‌اش به لغت‌شناسی (Philology) در توصیف روشمندان‌اش از زبان در غرب آسیا نمایان است (yazyki drevnei Perednei Azii, 1967) و پژوهش‌هایی در زبانهای سومری و غیر سامی (مثل: Hurrisch und uvav+aisch, 1971) داشته است. نقطه عطف کار او برای پژوهشگران غربی ویراستن مجلدی از مقاله‌های نویسندگان روسی درباره میان رودان باستان (۱۹۶۹) است. دیگر مقاله‌هایش یکی (=اجتماع هیتی‌ها) «Die hethitische Gesellschaft» (Mitl. des Insituts Fur Orient . forschung XIII, 1967, 313-366),

و دیگری مقاله (=بردگان، اسیران، سرف‌ها در آغاز دوره باستان)

«SLaves, helots and serfs in early antiquity»

در

(Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae, XXII, 1974, 45-7). و ویراسته‌هایش از متون میخی به زبان روسی شامل مجموعه حمورابی و چند مجموعه قانون دیگر و حماسه گیل‌گمش است. مشهورترین اثر دیاکونف برای ما ایرانیان، تاریخ ماد^(۲) (۱۹۵۶) است. این کتاب نخستین اثری است که مفصلاً به این موضوع پرداخته

است؛ ویراسته تازه‌ترین از این اثر را در جلد دوم تاریخ ایران کمبریج (Cambridge History of Iran, vol.2, pp.36-148) آورده است. از پژوهش‌های مهم و ارزشمند دیگر او خواندن و انتشار ۲۷۵۸ از سفال‌نوشته‌های اشکانی در نسا- در جنوب ترکمنستان امروزی- است با همکاری لیوشیتس (Livshits) است؛ در این باره بنگرید:

Diakonoff, I.M /Livsiths, V.A., Dokumenty 1z Nisy, Moscow 1960

Parthian Economic Documents from Nisa, Corpus Inscriptionum Iranicarum, Part II, Vol. II, plates, 1-

III, Texts, 1-80, London, 1976, 1977, 1979.

دیاکونف دانشجویان زیادی نیز پروراند است که یکی از آن‌ها نام آشنا تر است او داندامایف است.

عناوین مقاله‌های جشن‌نامه دیاکونف به شرح زیر است:

◀ **نقطه عطف کار او برای پژوهشگران غربی ویراستن مجلدی از مقاله‌های نویسندگان روسی درباره میان رودان باستان (۱۹۶۹) است.**

◀ **مشهورترین اثر دیاکونف برای ما ایرانیان، تاریخ ماد (۱۹۵۶) است. این کتاب نخستین اثری است که مفصلاً به این موضوع پرداخته است؛ ویراسته تازه‌تری از این اثر را در جلد دوم تاریخ ایران کبیرج آورده است.**

R. Mc C. Adams	property Rights and functional Tenure in Mesopotamian Rural Communities. V. Afanasjeva Zu den Metaphern in einem Lied der "heiligen Hochzeit".
H.W.Bailey	Two Iranian Words, Georgian Zvara and varz-i.
J.Bottero	La creation de l'Homme et sa nature dans le Poeme d'Atrabasis.
M.Boyce	The Bipartite Society of the Ancient Iranians.
M.A.Dandamayev	The Neo - Babylonian Elders.
D.O. Edzard	Der Aufbau des Syllabars "Proto-Ea".
R.E.Emmerick	A Stanza from the Verses of Prince Teum'tehi:
H.Frevdank	Fernhandel und Warenpreise nach einer mittellassyrischen Urkunde des 12. Jahrhunderts v.u.Z.
Th. V.Gamkrelidze	Problems of consonantism in the Cuneiform Hittite Language.
I.J.Gelb	Terms for Salves in Ancient Mesopotamia.
I.Gershveitch	Diakonoff on Writing, with an Appendix by Darius.
G.Giorgadze	Einige Bemerkungen zum hethitischen Text KUB 48, 105.
J.A.C. Greppin	Two Points on Hurrian - Armenian Lexical Relationships.
O.R.Gurney	Three Contracts from Babylon.
T.Jacobsen	Oral to Written.
N.Jankowska	The Mitannian Sattiwasa in Arraphe.
A.Kammenhuber	Das Ende des typisch alten Duktus im Hethitischen.
I.T.Kaneva	Notes on Sumerian Grammer.
M.L.Khacikjan	On the Typology of the Hurro- Urartian Verb.
H.Klengel	Die Ostliche Neustadt Babylons in Texten altbabylonischer Zeit.
J.Klima	Zur gesellschaftlichen Relevanz der Hammurapischen Gesetze.
G.Komoroczy	Zur Frage der Periodizitat der altbabylonischen nisarum- Erlasse.
S.N.Kramer	Three Old Babylonian b a l a g- Catalogues from the British Museum
M.T.Larsen	Your Money of your Life! A Portrait of an Assyrian Businessman.
W.F.Leemans	The Pattern of settlement in the Babylonian Countryside.
M.Liverani	Ville et campagne dans le royaume d'Ugarit. Essai d'analyse economique.
D.N.Mackenzie	Help in Need.
L.Maous	Zur Bestimmung der altassyrischen Siegeleigentumer.
G.A.Melikischwili	Der alte und mittelalterliche Nahe Osten (Zu Fragen der Analogie der sozial - okonomischen und staatlichen Ordnung).
M.Muller	Gold, Silber und Blei als Wertmesser in Mesopotamien wahrend der zweiten Halfte des 2. Jahrtausends v.u.Z.
J. Oelsner	Landvergabe im kassitischen Babylonien.
E.Porada	Remarks on the Tod Treasure in Egypt.
J.N.Postgate	Ilku and Land Tenure in the Middle Assyrian Kingdom - a Second Attempt.
M.A.Powell	On the Verb AK in Sumerian.
E.Reiner	The Babylonian Furstenspiegel in Practice.
M.Salvini	Eine vergessene Felsinschrift mit einem assyrischen Opfertext.
G.Kh. Sarkisian	Zum Problem des Herrschertitels in Uruk der Seleukidenzeit.
M.Schwartz	Osseto- Indo- Europaica.
E.Soilberger	A New Inscription of Sar-kali-sarri.
Y.B.Yusifov	On the Scythians in Mannea.

بی‌نوشت‌ها:

- ۱- دیاکونف، م. م: تاریخ ایران باستان، ترجمه روحی ارباب، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۴۶.
  - ۲- دیاکونف، ا.م: تاریخ ماد، ترجمه کریم کشاورز، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۴۵.
- و برای نقد موثر آن نک: خزجی، محمدعلی؛ رساله‌ای در بررسی تاریخ ماد و منشاء نظریه دیاکونف، [به کوشش: ایرج وامقی]، تهران: کتاب‌خانه‌ی طهوری، ۱۳۵۸. در کتاب اخیر دیدگاه‌های مارکسیستی و استالینستی درباره تاریخ نقد شده است.
- ۵ برای شرح مختصر زندگی دیاکونف نک: Great Soviet Encyclopedia, Vol.8, 1975, P.183.
- و درباره کتاب‌شناسی مختصر او نک: The Assyrian Dictionary CAD, VOL. M. W. von Soden, Akkadisches Handwörterbuch, I&II.